

Nr 41.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Borås stad; given Stockholms slott den 24 januari 1930.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

Harald Malmberg.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 24 januari 1930.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, BESKOW, LUNDEVIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON, DAHL.

Departementschefen, statsrådet Malmberg anhåller att få underställa Kungl. Maj:ts prövning frågan om godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Borås stad samt anför därvid följande.

Genom brev den 25 januari 1907 förordnade Kungl. Maj:t, att Älvsborgs regemente skulle förläggas till Borås, så snart kasernetablissemang för regementet blivit därstädes uppfört, varjämte Kungl. Maj:t bemyndigade arméförvaltningens fortifikationsdepartement att i enlighet med ett av stadsfull-

mäktige i nämnda stad avgivet anbud sluta avtal med staden angående upplåtelse av mark till övningsplats för regementet m. m. Mellan fortifikationsdepartementet och staden slöts i anledning härav ett den 27 mars och den 10 april 1907 dagtecknat kontrakt i ämnet, vilket torde få fogas såsom bilaga (Bil. B) vid statsrådsprotokollet rörande detta ärende.

År 1914 blev det för Älvsborgs regemente avsedda kasernetablissemanget färdigställt och togs i bruk av regementet.

I skrivelse den 22 mars 1929 har kasernkommittén framlagt resultatet av mellan kommittén och Borås stad förda förhandlingar i anledning av den minskning beträffande Älvsborgs regementes organisation, som blivit en följd av 1925 års riksdags beslut i försvarsfrågan. Dessa förhandlingar hava lett till avslutandet av en den 21 och den 22 februari 1929 dagtecknad överenskommelse mellan Kungl. Maj:t och kronan genom kasernkommittén, under förbehåll av Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande, å ena sidan, samt Borås stad, å andra sidan. Ifrågavarande överenskommelse torde få fogas såsom bilaga (Bil. A) vid statsrådsprotokollet rörande detta ärende.

Kasern-
kommittén.

Kasernkommittén har i nyssnämnda skrivelse anfört följande.

Enligt 1925 års härordning skulle Älvsborgs regemente bibehållas vid sin nuvarande förläggning i Borås, men organiseras såsom ett normalinfanteriregemente, omfattande sex utbildningsenheter. Angående innebörden av denna förändring i regementets organisation finge kommittén hänvisa till nedanstående tablå.

Härordning av år	A n t a l							Summa beräknade avlönings- förmåner	Års- kontin- gent värn- plik- tiga	Ut- bild- ningstid för värn- plik- tiga (antal dagar)
	Offi- cerare	Under- offi- cerare	Man- skap	Musik- per- sonal	Civil- militär per- sonal	Pen- sio- nerad per- sonal	Summa			
1901	47	38	244	33	5	—	367	582,000	630	240
1914	53	39	204	33	4	—	333	806,000	630	340
1925	40	26	135	21	4	4	230	585,000	760	{*) 165 140

*) Under det s. k. provisoriet från och med 1920 års klass.

Beträffande de i tablån meddelade uppgifterna ville kommittén särskilt framhålla, att i förhållande till 1901 års härordning — varå det mellan kronan och staden angående regementets förläggning upprättade kontraktet vore grundat — medförde 1925 års organisation en minskning av antalet officerare med 7 och antalet underofficerare med 12. Vad musikpersonalen anginge, hade denna enligt 1901 års härordning efter en år 1905 beslutad omorganisation bestått av 11 musikunderofficerare och 22 man, tillhörande manskapet, men skulle enligt 1925 års härordning utgöras av 1 musikdirektör, 5 musikunderofficerare och 15 man, tillhörande manskapet. Musikunderofficerarnas antal minskades alltså med 6, men i stället tillkomme 1 musikdirektör. Jämförelsen mellan de enligt 1901 och 1925 års härordningar utgående avlöningsförmånerna till den fast anställda personalen vid Älvsborgs regemente, nämnda avlöningsförmåner beräknade i enlighet med de av kom-

mittén antagna grunder, utvisade en ökning med cirka 3,000 kronor. Härvid vore dock att märka, att antalet fast anställda befattningshavare minskats med 137 man.

De prestationer, Borås stad fullgjort för Älvsborgs regemente, framginge av det kontrakt, som upprättats mellan kronan och staden den 27 mars och den 10 april 1907 angående regementets förläggande till staden. Rörande innehållet i detta kontrakt finge kommittén hänvisa till detsamma (se Bil. B).

I ett till Svenska stadsförbundet lämnat meddelande hade staden angivit sina uppoffringar på grund av nämnda kontrakt sålunda:

1) Värdet av staden förut tillhörig mark om 21.68 hektar till plats för kasernetablissemang	kronor 433,600: —
2) Kostnad för förvärvande av ytterligare 411.80 hektar mark, som upplåtits till kronan såsom övningsfält för Älvsborgs regemente	» 154,550: 35
3) Kontant till kronan överlämnat belopp för vissa markinköp	» 75,000: —
4) Kostnader för anläggande av kulvert, gator, elektriska ledningar m. m.	» 54,600: —
	<hr/>
	Summa kronor 717,750: 35

I vederlag för de prestationer, staden fullgjort för regementets räkning, hade staden givetvis åtnjutit betydande fördelar av regementsförläggningen. Alltsedan år 1914 hade staden kunnat uppbära skatteintäkter från regementets personal. Avlöningsförmånerna till de fast anställda befattningshavarna vid regementet enligt 1901 års härordning — utan det tillägg av 75 procent, varmed höjning skett i den här ovan intagna tablån — hade uppgått i runt tal till 333,000 kronor.

Vid utgången av år 1928 hade folkmängden i Borås uppgått till omkring 34,500 personer. Den inkomst, varå utskylder år 1928 utdebiterats till staden, hade belöpt sig till 30,957,000 kronor och det samma år utdebiterade beloppet till 2,358,575 kronor. Under tiden 1910—1927 hade kommunalskatten i Borås per bevillningskrona varit lägst 6 kronor 49 öre, år 1913, samt högst 9 kronor 43 öre, år 1919. Kommunalskatten hade de senaste åren, 1928 och 1929, varit 7 kronor 62 öre, respektive 7 kronor 30 öre.

Enligt kasernkommitténs förmenande borde någon egentlig kompensation icke utgå till staden Borås i följd av den beslutade personalreduceringen vid Älvsborgs regemente. Den 1 december 1927 hade emellertid drätselkammaren i Borås inkommit med en skrivelse till kommittén, däri drätselkammaren på anförda grunder hemställt, att kasernkommittén måtte till behandling upptaga vissa önskemål, som staden hade att framställa, samt att kommittén måtte för sådant ändamål ingå i förhandlingar med av stadens drätselkammare utsedda delegerade.

Sedan i berörda skrivelse lämnats en redogörelse för de uppoffringar, staden verkställt för ordnande av Älvsborgs regementes förläggning, hade anförts, bland annat, följande: Genom riksdagens beslut år 1925 om inskränkning av organisationen vid bland annat Älvsborgs regemente hade åtskilliga av de förutsättningar undanryckts, som motiverat Borås stads uppoffringar vid regementets förläggning till staden, och i stället för den av de kommunala myndigheterna påräknade utvecklingen av regementet och dess anläggningar hade en avsevärd minskning av organisationen kommit till stånd, och detta ej blott med hänsyn till förhållandena enligt 1914 års utan även enligt 1901 års härordning. Även om anförda förändringar i den militära förläggningen i och för sig och ur rent formell eller juridisk synpunkt målhända

endast i jämförelsevis ringa grad kunde åberopas som rättsgrund för ersättningskrav från stadens sida, ansåge dock drätselkammaren i varje fall, att staden ur skälighetssynpunkt borde medgivas kompensation i en eller annan form. Lika litet som staten kunnat förutse de nu inträffade indragningarna vid regementet, hade Borås stad varit i stånd att överblicka de behov, det raska framskridandet av stadens utveckling skulle komma att föra med sig. De förutsättningar, som legat till grund för de överenskommelser och upplåtelse av mark etc., som skett vid regementets förläggande till Borås, hade sålunda i vissa avseenden blivit rubbade. Drätselkammaren funne det därför vara ett önskemål från stadens sida, att ifrågavarande uppgörelse måtte få upptagas till revision och att därvid största möjliga hänsyn måtte tagas till stadens nuvarande och framtida behov, i den mån så låte sig göra utan att kronans realintressen i fråga om utrymme för militära övningar och dylikt trädde för nära.

Rörande arten och omfattningen av de önskemål, staden hade för avsikt att framställa, hade i skrivelsen vidare anförts:

1) De i 1907 års kontrakt intagna bestämmelserna om vissa maximipris vid leverans av elektrisk energi samt vatten borde revideras. Erfarenheten hade visat, att vad som stipulerats som maximipris vid en viss tidpunkt i tillämpningen lätt bleve minimipris vid en senare tidpunkt. Vidare torde inses det orimliga i att bibehålla prissättningar, som avsåge penningvärden, som väsentligt avveke från nu gällande. Principiellt borde ett pris å nämnda nyttigheter ansluta sig till för varje tidsskede gällande produktionskostnader. Det syntes därför vara ändamålsenligt, att ifrågavarande bestämmelser utbyttes mot utfästelse från stadens sida, att kronan skulle i taxehänseende likställas med andra abonnenter av jämförlig art och storlek.

2) Stadens hastiga tillväxt samt gatu- och landsvägstrafikens oanade ökning hade drivit fram krav på såväl nya trafikleder som behov av utvidgning och förbättring av de bestående. Det hade därför visat sig oundgängligen nödvändigt, att uppgörelse mellan staden och kronan träffades angående grunderna för behandling av dylika frågor, som erfordrade upplåtelse av kronan tillhörig mark. Staden ansåge därvid, att bland annat följande medgivanden från kronans sida vore motiverade, nämligen:

a) staden borde utan ersättning äga disponera erforderlig mark för gator och vägar, som för tillgodoseende av det allmänna trafikbehovet nu och framdeles komme att förläggas å kronans mark;

b) kronan borde uttryckligen medgiva, att trafikleder, som nu funnes över kronans mark eller därstädes komme att anläggas, jämväl för framtiden finge bibehållas och vara för allmän trafik upplåtna;

c) kronan borde medgiva staden rätt att å kronans mark kostnadsfritt taga grus, sten och annat väglagningsmaterial; och ville drätselkammaren i detta sammanhang påpeka, att vid Torpa sockens inkorporering år 1920 hade staden övertagit en omfattande väghållningsskyldighet, som tidigare åvilat kronan såsom fastighetsägare i nämnda socken.

3) Sedan staden numera å från kronan återförvärvat mark anlagt ett renhållningsverk vid Bockaryd, önskade staden utverka sig rätt att upptaga torvströ från kronans mossmark i närheten av renhållningsverket, ett medgivande, som för kronans och regementets del icke torde innebära någon som helst olägenhet.

4) Det vore uppenbart, att stora intressen kunde uppkomma och hade vid åtskilliga tillfällen redan gjort sig gällande i fråga om möjlighet för staden att återförvärva del av regementet tillhörig mark, belägen i omedelbar anslutning till stadsområdet. Det syntes därvid självklart, att kronans och samhällets intressen borde vägas mot varandra. Man borde visserligen ej

förutsätta, att kronan skulle avstå mark, vars disponerande vore av vitalt intresse för regementet, men å andra sidan hade det förefallit drätselkammaren vara rimligt och riktigt, att kronan ställde sig förstående till samhällets behov, där så utan större olägenhet kunnat ske, bland annat därigenom, att staden lämnade annan ur övningssynpunkt likvärdig mark i utbyte. Sedan flera år tillbaka hade sålunda vid olika tillfällen uttalats, att det vore av stort intresse för staden att kunna helt eller delvis återförvärva regementets s. k. norra handexercisfält. Det hade därvid anförts, att området skulle bland annat på grund av sitt läge invid Varberg—Borås järnväg väl lämpa sig för blivande bangårdsutvidgning eller, därest denna ej komme till stånd, till tomt för eventuell gasverksanläggning. Även om man för närvarande ej kunde med bestämdhet angiva, till vilket ändamål området kunde komma att disponeras, därest det kunde av staden återförvärfvas, vore det från stadens synpunkt av synnerligt värde att erhålla kännedom om de villkor, enligt vilka ett dylikt återförvärfvande kunde ske

5) Ehuru detta ärende ej direkt berörde staden, ville drätselkammaren slutligen uttala såsom önskvärt, att kronan måtte upplåta mark till skjutbanor för den frivilliga skytterörelsen, särskilt som staden, sedan den till Älvsborgs läns landsting överlämnat mark till ett nytt lasarett, invid vilken skjutbanorna hittills varit förlagda, saknade lämpligt område, som kunde apteras för nyss nämnt ändamål.

Med hänsyn till att vissa av de frågor, som berördes i drätselkammarens skrivelse, syntes vara av betydelse för staden, hade kasernkommittén funnit det vara lämpligt att, på sätt i skrivelsen hemställt, inleda förhandlingar med de av drätselkammaren utsedda delegerade.

Vid förhandlingarna, vilka ägt rum i Borås den 21 juni 1928 och därefter fortsatts i Stockholm under hösten samma år, hade staden frånträtt en del av sina krav och i övrigt preciserat sina önskemål så, att slutligen en överenskommelse kunnat upprättas. Rörande innehållet i denna överenskommelse finge kommittén hänvisa till densamma (se Bil. A).

Stadens representanter hade vid förhandlingarna till en början gjort gällande, att den i 1907 års kontrakt intagna bestämmelsen i § 8 om visst maximipris å vatten, som av staden levererades till Älvsborgs regemente, borde borttagas. Enligt kontraktet hade staden icke rätt att fordra högre pris för vatten än efter 11 öre per kubikmeter. En verkställd utredning hade ådagalagt, att stadens drifts- och underhållskostnader för levererat vatten i Borås under år 1927 uppgått till 7.53 öre per kbm. samt att ränte- och amorteringskostnaderna belöpt sig till omkring 14.51 öre per kbm. Totala självkostnaden för varje levererad kubikmeter vatten hade sålunda uppgått till 22.04 öre. Som regementet icke betalade mer än 11 öre per kbm., tillskyndades staden årligen en betydande förlust å sin vattenleverans till regementet. För vatten, som levererades till regementet, borde kronan erlägga betalning efter samma pris som andra större avnämare inom staden.

Enligt av staden lämnad uppgift hade vattenkonsumtionen vid Älvsborgs regemente utgjort:

under år 1918	56,292 kbm.	under år 1923	56,616 kbm.
» » 1919	58,886 »	» » 1924	66,691 »
» » 1920	43,975 »	» » 1925	50,257 »
» » 1921	61,860 »	» » 1926	55,557 »
» » 1922	55,556 »	» » 1927	52,190 »

Medeltalet under dessa tio år hade utgjort 55,788 kbm.

Enligt den för närvarande i Borås gällande vattentaxan (stadsfullmäktiges beslut den 11 december 1924) erlade större förbrukare av vatten betalning

för varje kubikmeter intill 1,000 med 25 öre, dock att, om förbrukningen under kvartalet överstege 1,000 kbm., avgift beräknades för den överskjutande kvantiteten efter endast 20 öre per kbm.

Sedan olika förslag till uppgörelse i nu ifrågavarande hänseende varit föremål för övervägande, hade stadens delegerade förklarat, att staden vore villig medgiva kronan rätt att alltjämt för konsumerat vatten vid regementet erlagga betalning efter ett pris av 11 öre per kbm. intill en kvantitet av 50,000 kbm. per år. Därest konsumtionen överstege denna kvantitet, borde kronan enligt stadens förmenande åtaga sig att erlagga likvid för varje kubikmeter levererat vatten efter samma pris, som betalades av andra större avnämare.

Enär kasernkommittén funnit, att stadens framställning om jämkning i 1907 års kontrakt rörande vattenpriset måste anses vara befogad, hade kommittén ansett sig kunna biträda stadens sistberörda yrkande. Den upprättade överenskommelsen innehölle i § 1 de nya bestämmelser om vattenpriset, som ansetts böra komma till stånd. Dessa bestämmelser skulle bliva gällande från ingången av år 1931. Enligt kommitténs åsikt borde vattenförbrukningen vid regementet i regel kunna begränsas så, att icke mer än omkring 50,000 kbm. skulle behöva konsumeras för varje år.

Om regementet under ett kalenderår antoges komma att förbruka 55,000 kbm., skulle vattenavgiften enligt de nya bestämmelserna utgå på följande sätt:

50,000 kbm. à 11 öre	kronor 5,500:—
4,000 » lika fördelade å samtliga fyra kvartal à 25 öre »	1,000:—
1,000 » à 20 öre	200:—
	Kronor 6,700:—

Vid förhandlingarna hade kasernkommittén i huvudsak ansett sig kunna biträda de synpunkter, som staden framfört i sin ovan berörda skrivelse rörande samverkan mellan kronan och staden för tillgodoseende av det ökade trafikbehovet.

Helt naturligt borde tid efter annan uppkommande frågor om ordnande av allmänna trafikleder över kronans markområden lämpligen kunna lösas genom underhandlingar mellan staden och vederbörande regementschef. Staden hade dock nu påkallat, att avtal borde träffas om vissa markbyten dels för att kunna åstadkomma en rätning av den s. k. Göteborgsvägen, dels ock för att kunna genomföra en förlängning av Regementsgatan genom att framdraga en ny gata över regementets s. k. norra handexercisfält fram till nyssnämnda väg.

Å en av stadsingenjören i Borås Bärnh. Sandström upprättad karta hade de sålunda ifrågasatta förslagen till markbyte närmare utmärkts. För rätning av Göteborgsvägen skulle av regementets mark behöva tagas i anspråk 4,605 kvadratmeter. För framdragande av en föreslagen gata över norra handexercisfältet mellan Regementsgatan och Göteborgsvägen skulle vidare åtgå av kronans mark dels 8,870 dels ock 125 kvadratmeter. De olika markområdena, vilka å förenämnda karta utmärkts med grön kantbeteckning och bokstäverna b, c och d, innehölle sålunda i areal tillhoppa 13,600 kvadratmeter.

Därest Göteborgsvägen skulle, på sätt föreslagits, bliva rätad, komme ett kronan tillhörigt markområde om 6,370 kvadratmeter att bliva avskilt från regementets övningsfält. Detta område, vilket å kartan betecknats med bokstaven a, gränsade intill stadens mark och borde sålunda lämpligen överlåtas till staden. Till största delen vore området ouppodlat, stembundet

och oländigt. Å detsamma funnes emellertid belägna två bostadshus samt två uthus.

Det ena bostadshuset med tillhörande uthus ägdes av enskild person. Enligt ett den 20 mars 1919 upprättat arrendekontrakt vore den tomtplan, varå dessa byggnader vore uppförda, ävensom därtill hörande planterings- och potatisland (lägenheten Sabeltorp nr 2) utarrenderade till Gustaf Rosengren från den 1 april 1919 till och med den 31 mars 1920, men ansåges kontraktet förlängt på ett år för varje gång, såvida icke uppsägning av detsamma skett minst fyra månader före kontraktsårets utgång. I kontraktet stadgades vidare, bland annat, att de å Sabeltorp nr 2 befintliga byggnaderna, som tillhörde Rosengren, skulle, när regementschefen så meddelade, av Rosengren bortföras inom utsatt tid, som dock ej finge understiga fyra månader.

Därest staden förvärvade äganderätt till markområdet, överginge även omförmälda arrendekontrakt å staden; och torde staden i sinom tid, om så för vägrätningens genomförande bleve erforderligt, kunna vidtaga nödiga åtgärder för att byggnaderna bleve bortförda.

De återstående byggnaderna (ett bostadshus och ett uthus) tillhörde kronan. Boningshuset, som vore av trä, utvändigt brädfordrat, vore försett med yttertak av tegel och med källare under hela huset. Huset innehölle fyra rum och två kök och begagnades för närvarande såsom bostad åt underofficerare vid Älvsborgs regemente. Uthuset vore av stolpvirke och bräder under tak av papp samt inrymde vedbodar m. m.

På anmodan av kasernofficeren vid Älvsborgs regemente hade ingenjören och byggmästaren Oscar Ohlsson och byggmästaren Klas Sjöberg, båda i Borås, företagit värdering av sistberörda byggnader. Enligt ett av dem den 22 januari 1929 utfärdat värderingsinstrument hade boningshuset åsatts ett värde av 13,600 kronor samt uthuset ett värde av 400 kronor eller sålunda tillhopa 14,000 kronor.

Efter vägrätningens genomförande torde det senast omförmälda jordområdet komma att ingå i ett framdeles bildat byggnadskvarter. På grund härav och då området icke lämpligen borde tillhöra regementets övningsfält, hade det vid förhandlingarna förutsatts, att kronan till staden skulle överlåta marken jämte sistberörda, kronan tillhöriga byggnader mot kompensation i annan mark och åtagande av staden att uppföra likvärdig byggnad å anvisad plats inom regementets område.

Vid den ursprungliga upplåtelsen av mark till kronan för regementets räkning hade icke en å det nuvarande regementsområdet befintlig äldre väg ingått. Denna väg, som i areal innehölle 1,660 + 580 kvadratmeter, hade å kartan betecknats med bokstäverna g och h.

På sätt kartan utvisade, hade kasernetablissemanget till viss del förlagts å nämnda, staden tillhöriga vägmark.

Såväl denna förutvarande vägmark som de staden tillhöriga jordområden om respektive 135 och 5,240 kvadratmeter, vilka å kartan betecknats med bokstäverna e och f, syntes efter Göteborgsvägens rätning böra tilläggas regementets område.

Vid förhandlingarna hade på grund härav blivit förutsatt, att staden i utbyte mot från regementet erhållen blivande kvartersmark skulle till kronan överlämna nyssnämnda fyra markområden (e, f, g och h) om tillhopa 7,615 kvadratmeter. Större delen av den jord, staden lämnat i utbyte, utgjordes av plan och odlad samt välbelägen tomtmark. Någon mellanavgift skulle icke utgå, men skulle staden åtaga sig att på anvisad plats inom regementets område uppföra en byggnad, likvärdig med dem, som vid markbytet tillfölle

staden. §§ 4 och 5 i den upprättade överenskommelsen innehölle bestämmelser härom.

Under hand hade drätselkammaren i Borås erhållit meddelande om att chefen för Älvsborgs regemente preliminärt ansåge sig kunna biträda de förslag, som sålunda framlagts. Regementschefen hade emellertid i samband härmed uttalat en önskan om, att staden såsom kompensation för den vid gatuutläggningen uppkomna minskningen av norra handexercisfältet skulle förbinda sig att verkställa dränering av ett till exercis- och idrottsplats avsett område, tillhörigt regementet och beläget invid regementets sjukhus. Dräneringen skulle verkställas genom framdragande av ett täckdike i markområdet till ett redan befintligt öppet dike, som vid exercis- och idrottsplatsens södra ända avledde vattnet till Viskan. Därjämte skulle nödigt antal tvärgående täckdiken anläggas genom området med anslutning till huvudavloppet.

Som staden förklarar sig villig att på sin bekostnad företaga detta arbete, hade föreskrifter härom intagits i § 6 av överenskommelsen.

Rörande tiden för tillträdet av de olika områdena ävensom övriga föreskrifter finge kommittén hänvisa till de i §§ 7 och 8 intagna bestämmelserna.

Sedan stadsfullmäktige i Borås vid sammanträde den 13 december 1928 bemyndigat drätselkammaren att på grundval av de förberedande förhandlingarna träffa slutlig överenskommelse med kasernkommittén, hade den förut berörda överenskommelsen blivit upprättad och den 21 februari 1929 undertecknad å stadens vägnar.

Myndigheternas yttranden över kasernkommitténs framställning.

Över kasernkommitténs framställning hava yttranden avgivits av *chefen för Älvsborgs regemente, chefen för västra arméfördelningen samt arméförvaltningens fortifikations- och intendentsdepartement*. Från de hörda myndigheternas sida har någon erinran icke framställts mot ett godkännande av den upprättade förslagsöverenskommelsen.

Departementschefen.

Enligt det år 1907 upprättade kontraktet rörande Älvsborgs regementes förläggande till Borås är staden skyldig att tillhandahålla regementet vatten till samma pris, som betalas av större avnämare därav inom staden, dock högst elva öre per kubikmeter. Det föreliggande förslaget till överenskommelse mellan kronan och Borås stad innebär sådan ändring härutinnan, att kronan skall erlægga betalning för konsumerat vatten efter ett pris av elva öre per kubikmeter intill en kvantitet av 50,000 kubikmeter per år, medan för överskjutande vattenmängder avgiften skall utgå efter samma taxepreis, som är eller kommer att bli gällande för andra större avnämare inom staden. Den ändrade betalningsgrunden avses att tillämpas beträffande vattenleveranser, som äga rum efter ingången av år 1931. Vidare skola enligt förslagsöverenskommelsen vissa markbyten komma till stånd mellan kronan och staden, varigenom staden beredes möjlighet att ordna redan utlagda eller tilltänkta trafikleder. Slutligen förbinder sig staden att dränera ett invid regementets sjukhus beläget markområde, som är avsett att av regementet tagas i anspråk såsom exercis- och idrottsplats. Under hänvisning till kasernkommitténs i ämnet anförda motivering finner jag mig, i anslutning till de hörda myndigheternas uppfattning i frågan, böra tillstyrka, att den upprättade preliminära överenskommelsen godtages från kronans sida.

Enligt § 8 av överenskommelsen skall staden bestrida kostnaderna för avstyckning av de olika markområdena, medan däremot vardera kontrahenten skall betala lagfartskostnaderna för de av honom förvärvade fastigheterna. Sistnämnda utgifter för kronans del torde kunna gäldas av till Kungl. Maj:ts förfogande stående medel.

På grund av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att godkänna förut omförmälda den 21 och den 22 februari 1929 mellan Kungl. Maj:t och kronan genom kasernkommittén, å ena sidan, samt Borås stad, å andra sidan, ingångna preliminära överenskommelse (Bil. A).

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Tor Ericsson-Ärje.

Bil. A.

Med anledning av att Älvsborgs regemente jämlikt 1925 års beslut i försvarsfrågan från och med den 1 januari 1928 erhållit förändrad organisation, träffas härmed mellan Kungl. Maj:t och kronan genom kasernkommittén, under förbehåll av Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande, å ena sidan, samt Borås stad, å andra sidan, följande överenskommelse:

§ 1.

I det kontrakt, som den 27 mars och den 10 april 1907 upprättats mellan Kungl. Maj:t och kronan genom Kungl. arméförvaltningens fortifikationsdepartement samt Borås stad rörande förläggningen till staden av Älvsborgs regemente, skall § 8 från och med den 1 januari 1931 hava följande ändrade lydelse:

»§ 8.

Staden åtager sig att utan kostnad för kronan sex månader efter därom gjord tillsägelse, som dock vad beträffar de elektriska belysningsledningarna icke må ske före ingången av år 1908, hava till kasernomtens gräns framdragit vatten- och elektriska belysningsledningar ävensom att tillhandahålla regementet vatten och elektrisk ström för belysning. För levererat vatten skall regementet betala en avgift av 11 öre per kubikmeter för en kvantitet intill 50,000 kubikmeter per år. Skulle regementets konsumtion av vatten överstiga 50,000 kubikmeter per år, skall vattenpriset för överskjutande kvantitet utgå efter samma taxepreis, som är eller kommer att bli gällande för andra större avnämare inom staden, därvid berörda överskjutande kvantitet skall, så länge nuvarande vattentaxa gäller, fördelas med lika kvantitet å samtliga fyra kvartal.

Elektrisk ström för belysning skall staden tillhandahålla regementet till samma pris, som betalas av större avnämare inom staden, dock högst trettio öre per kilowatt-timme elektrisk ström.

Tillika förbinder sig staden att vidtaga sådana ändringar i sitt nuvarande vattenverk, att vattentillgången såväl i avseende å mängd som tryck blir tillräcklig även i händelse av eldsvåda i kasernbyggnaderna.»

§ 2.

För ordnande av redan utlagda eller tilltänkta vägar och gator å och invid regementets område skall kronan till staden med full äganderätt överlåta:

a) ett för Göteborgsvägens rätning och omläggning erforderligt markområde om 4,605 kvadratmeter, vilket område å en av stadsingenjören i Borås Bärnh. Sandström år 1929 upprättad karta med förslag till markbyte utmärkts med grön kantbeteckning och bokstaven b;

b) två för Regementsgatans förlängning över det s. k. norra handexercisfältet och för gatans anslutande till Göteborgsvägen erforderliga markområden om respektive 8,870 och 125 kvadratmeter, vilka områden å förenämnda karta utmärkts med grön kantbeteckning och bokstäverna c och d.

§ 3.

Kronan skall vidare till staden med full äganderätt överlåta det norr om Göteborgsvägen i dess tilltänkta nya sträckning belägna markområde om 6,370 kvadratmeter, som å kartan utmärkts med grön kantbeteckning och bokstaven a.

§ 4.

Staden skall med full äganderätt till kronan överlåta:

- a) det å kartan med röd färgbeteckning och bokstaven e utmärkta markområdet om 135 kvadratmeter;
- b) det å kartan med röd kantbeteckning och bokstaven f utmärkta markområdet om 5,240 kvadratmeter; samt
- c) de å kartan med röd färgbeteckning och bokstäverna g och h utmärkta markområdena om respektive 1,660 och 580 kvadratmeter, utgörande delar av en staden tillhörig äldre ägoväg över regementets kasernområde.

§ 5.

De å området a belägna, kronan tillhöriga byggnaderna skola ingå i överlåtelser till staden, men åtager sig staden att å anvisad plats inom regementets område uppföra en med de överlåtna likvärdig byggnad. Den nya byggnaden skall uppföras i huvudsaklig överensstämmelse med ritningar, som ligga till grund för de invid kasernetablissemanget redan befintliga bostadsbyggnaderna för underofficerare.

§ 6.

Staden förbinder sig att dränera det invid regementets sjukhus belägna markområde, som är avsett att av regementet tagas i anspråk såsom exercis- och idrottsplats. Dräneringen skall verkställas genom framdragande av ett täckdike i markområdet till ett redan befintligt öppet dike, vilket vid exercis- och idrottsplatsens södra ända avleder vattnet till Viskan. Därjämte skola nödigt antal tvärgående täckdiken anläggas med anslutning till huvudavloppet. Sedan grävningsarbetena utförts, skall markytan av staden återställas i ordnat skick.

§ 7.

Tiden för tillträde av de fastigheter, som genom denna överenskommelse överlåtas av kronan å staden samt av staden å kronan, bestämmes till den 1 oktober 1931.

Vardera kontrahenten uppbär den avkastning från de av honom avträdde fastigheterna, som belöper på tiden till avträdesdagen, samt ansvarar för fastigheternas på samma tid belöpande onera och utskylder.

Stadens skyldigheter enligt §§ 5 och 6 att uppföra viss byggnad samt utföra viss dränering skall fullgöras före den 1 oktober 1931.

§ 8.

Kostnaderna för avstyckning av de olika markområdena bestridas av staden, men skall vardera kontrahenten betala lagfartskostnaderna för de av honom förvärvade fastigheterna.

Av denna överenskommelse äro två exemplar upprättade, av vilka Kungl. Maj:t och kronan erhållit det ena samt Borås stad det andra exemplaret.

Stockholm den 22 februari 1929.

För kasernkommittén:

JOHAN JÖNSSON.

/Sten Grönvall.

Borås den 21 februari 1929.

För Borås stad:

IVAR NORDENSKJÖLD.

/Karl Linnander.

Kontrakt.

Sedan Kungl. Maj:t enligt nådigt brev den 25 januari 1907, varav bestyrkt avskrift här bifogas, förordnat, att *Kungl. Älvsborgs regemente* skall förläggas till *Borås*, så snart kasernetablissemang för regementet blivit där uppfört, ävensom bemyndigat Kungl. arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet att i enlighet med ett av stadsfullmäktige i nämnda stad avgivet anbud sluta avtal med staden angående upplåtelse av mark till övningsplats för regementet m. m., har mellan Kungl. arméförvaltningen, å ena, samt staden *Borås*, å andra sidan, träffats följande avtal.

§ 1.

Staden *Borås* upplåter härigenom till Kungl. Maj:t och kronan utan ersättning och med full äganderätt samt gravationsfritt det å härvid bifogade karta med röda linjer omslutna ägoområdet jämte därå befintlig skog att användas dels till plats för kasernetablissemang, dels till övningsfält m. m. för Kungl. Älvsborgs regemente, med rätt för kronan att tillträda den till plats för kasernetablissemang avsedda, å kartan med grön linje omslutna marken omedelbart efter detta avtals undertecknande, den enligt kartan till skjutbana avsedda marken den 14 mars 1907 samt området i övrigt den 14 mars 1908, förbehållande sig emellertid staden rätt att från det upplåtna området bortföra därå nu befintliga byggnader.

§ 2.

Därest det område, vilket sålunda skall till Kungl. Maj:t och kronan överlätas, icke kan i sin helhet av staden för nämnda ändamål förvärvas, utan detsamma delvis måste av kronan exproprieras, skall staden ersätta kronan kostnaderna såväl för markens inlösen som ock för expropriationsmålens utförande.

§ 3.

Staden åtager sig att tillhandahålla kronan alla erforderliga handlingar för vinnande av lagfart å det upplåtta området.

Kostnaden för lagfarten bestrides av kronan allena.

§ 4.

Skulle Kungl. Maj:t och kronan anse erforderligt utvidga det å kartan såsom plats för kasern betecknade området, förbinder sig staden att ersätta Kungl. Maj:t och kronan kostnaden för de markinköp, som för detta ändamål bliva nödiga, dock högst med sjuttiofem tusen kronor.

§ 5.

Staden förbinder sig att innan utgången av år 1908 hava försett den från staden till kasernetablissemang ledande vägen med en makadamiserad eller träbelagd gångbana av såvitt möjligt en och en halv meters bredd. Vägen till etablissemang skall förses med nödig belysning.

§ 6.

Staden förbinder sig att med läge, som av Kungl. arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet godkännes, antingen vid *Viskan* i närheten av

Albäck eller vid Ramnasjön upplåta plats för kallbadhus och tvättstuga samt att senast år 1908 hava anlagt väg från kaserntomten till den av nämnda badplatser, som av Kungl. arméförvaltningen kommer att bestämmas.

§ 7.

Staden förbinder sig att ombesörja, att all odlad mark inom det till övningsfält avsedda området bliver utan kostnad för kronan senast hösten 1907 igenlagd och besädd till gräsvall med fröblandning avsedd för mång-årig vall.

§ 8.

Staden åtager sig att utan kostnad för kronan sex månader efter därom gjord tillsägelse, som dock vad beträffar de elektriska belysningsledningarna icke må ske före ingången av år 1908, hava till kaserntomtens gräns framdragit vatten- och elektriska belysningsledningar ävensom att tillhandahålla regementet vatten och elektrisk ström för belysning till samma pris, som betalas av större avnämare inom staden, dock högst till elva öre per kubikmeter vatten och trettio öre per kilowatt-timme elektrisk ström.

Tillika förbinder sig staden att vidtaga sådana ändringar i sitt nuvarande vattenverk, att vattentillgången såväl i avseende å mängd som tryck blir tillräcklig även i händelse av eldsvåda i kasernbyggnaderna.

§ 9.

Staden förbinder sig att kulvertera den genom norra delen av det till kasernplats avsedda området rinnande bäcken samt medgiva kronan rätt att där inleda sina avloppsledningar.

§ 10.

Staden åtager sig att, så långt utrymmet medgiver, mot stadgad ersättning till vård å sitt epidemisjukhus mottaga regementet tillhörande epidemiskt sjuka värnpliktiga.

§ 11.

Staden medgiver, att militärövningar få utan ersättning äga rum å all staden tillhörig betes- och utmark, som ej är upplåten till enskilt bruk.

§ 12.

Staden skall, sedan regementet blivit dit förlagt, äga att, vid inträffande eldsvåda, till dennas släckande erhålla all den hjälp, som kan lämnas av regementets i eller invid garnisonsorten hemmavarande manskapsstyrka.

§ 13.

För den händelse det enligt § 1 med äganderätt upplåtna ägoområdet icke längre skulle behövas för militär förläggning eller annat kronans behov, förbinder sig Kungl. Maj:t och kronan att kostnadsfritt till staden med full äganderätt överlämna den del av nämnda ägoområde, som är avsedd att användas till övningsfält.

Av detta kontrakt äro två exemplar upprättade, av vilka Kungl. arméförvaltningen erhållit det ena samt staden Borås det andra.
Stockholm den 10 april 1907.

För Kungl. arméförvaltningens fortifikations-
departement:

G. C:SON BERGMAN.

C. SÖDERBAUM.

Axel Göransson.

Borås den 27 mars 1907.

För stadsfullmäktige i Borås:

ALFRED SANDWALL.

P. A. BENGTTSSON.

AL. HEDBLAD.

Namn oläsligt.

F. ÅBERG.